

pomnožen individuuum, ne pa skupnost.) Svojo pisateljsko nalogo je videl sprva le v odkrivanju življenjskega naključja, zdaj skuša že ugotavljati življenjske cilje. Zato mu tudi v stilu postaja važna oblika, ne golo predočevanje življenjskih trenutkov. Prej je delal take stavke: Ustavil se pri Pologarju. Če potrebujejo hlapca? (DS 1934, str. 256). Okleščke je metal v stran. Za drva. (Tam, str. 147.) Pogledal je pod sé. Gozd, ki je pokrival breg med senošetjo in potokom. (Tam, str. 147.) V ponatisu pa: Ustavil se je pri Pologarju in vprašal, ako potrebujejo hlapca. (18) Okleščke je metal v stran, da jih v jeseni zdrobi za drva (7). Pogledal je podse, na gozd, ki je pokrival breg med senošetjo in potokom (7). Prejšnji fragmentarni stavki in goli posnetki življenjskih trenutkov so zdaj vezani v enotno stavčno misel. V fragmentarnih stavkih je bilo več čustva, ker je treba več dopolnjevati, v popolnem stavku je več smisla za umetniško pripovedno obliko.

Ali osnovne poteze impresionistične povesti so ostale. Pisatelj ne pripoveduje dogajanja, ampak kako ga osebe doživljajo. Realist bi začel z dogodkom, tu pa pripoveduje, kako oseba dogodek zve in kaj se v njej godi. Zunanjega dejanja je prav malo, toliko več pa v notranjosti oseb.

V tesno doživljanje je pasivno razmerje do sveta, ki ga vnaša tudi v umetniško oblikovanje. Pasiven je pisatelj, ker se objektivno poročanje vedno vdaja doživljenemu ali psevdoobjektivnemu govoru. N. pr.: »Dračje je valil na spodnji rob senošeti. (Objektivno.) Tam je nekoč rasla trava, a jo je zadušila goščava bližnjega gozda. Jeseni bo zakuril kres in prekopal tisto zemljo. (Psevdoobjektivno, ker si to misli oseba.) Pasivnost je osnovni značaj glavnih oseb. Lukež je človek, ki »ne zna usekati z jezikom ne udariti s pestjo«. Tako se razvije v njem »bolestna občutljivost« za vtise, da pobegne od »ljudi brez duše« kakor Cankarjev vagabund (10). Njegova občutljivost je tolika, da ga od opoja trenutka prevzema omotica in živi bolj v sanjah ko v resnici (18), šele delo ga iztrezni iz omame (88).

Pasivnost je tudi v slogu. Naš in drugi glagolski jeziki so ustvarjeni za aktivno doživljanje, gledamo aktivno stran naših občutij, ki so odziv naše volje, zato pravimo navadno: mislim, nasmejaj se je, pojdem, pobesil je roke. Impresionizem pa gleda neko skrivnostno voljo v nas, ki jo morem le trpno sprejemati, zato pravi Bevk: pride mi misel, obšla ga je misel (40), misel se ga je dotaknila (71), noga bo stopila (87), roke so mu obvisle ob telesu (78). Odtod tudi obilje brezosebni glagolov: Imelo ga je (56), v srcu mu je pelo (49), mrzlo ga je zgrabilo za srce (71), šlo ji je na smeh (91). Brezosebni glagoli so izraz naše pasivnosti, razgibane od skrivnostnega sveta zunaj nas ali v nas, do katerega smo brez moči, moremo ga le vdano sprejemati. To nenavadno izražanje hoče gledati stvari v njihovi življenjski skrivnosti, dostopni le čustvu. Knjiga je polna poetične lepote. Dr. J. Šilc.

Francè Bevk: *I fuochi di S. Giovanni*. Versione e prefazione di Umberto Urbani. Edizioni — Le lingue estere — Milano. 1937.

L. 1927 je izdala Književna družina »Luč« v Trstu Bevkovo povest »Kresna noč«, ki je bil nje povod tale: Pod Pečmi (pač gorovje blizu Cerknega, kjer je B. doma?) leži planina Jalovnik in ondi sta dve skali

videti kot dva človeka: eden je upognjen kakor grešnik, drugi se naslanja obenj, ko da ga za vrat drži. In oba, ko da bi hotela nekam priti. Ljudje pravijo: To sta Matija in njegov sin Jure, doma iz vasi Lazen, oba ubijalca. To pripovedko je B. slišal kot otrok in iz nje naredil s svojo čudovito domišljijo grozotno povest, ki ji v grozoti menda ni enake v našem slostvu. Postavil jo je dve, tri sto let nazaj v dobo, ko so hribovci nad Cerknim morali davek v ovčjem siru itd. dajati preko spravnika v Tolminu gospóski v Čedad. Vsebina je tale:

V gornji planini nad Laznami pase vaško drobnico (jalovke) Jure kot pogonič, pravi pastir je stari Štefuc, ki je Juretu, siroti brez staršev, za očeta. Jure je čokat, obrvi ima čudno zraščene; ljudje se ga nekam boje, ko da je volkodlak. Posebno ga sovraži nekaj let starejši Tinac, sin od Matije ubitega očeta. Dobra je Juretu Svetka, tudi sirota, čudežna deklica, ki jo pa Tinac zalezuje. Medtem v planini stari Štefuc umre. Jure ostane sam z mrličem v koči. Tedaj pa pride v kočo najbolj zagonetna oseba povesti — Ivaniš. Obraz ima čudno spačen, desno oko zmerom zavezano. Ponudi se Juretu za pomočnika. Zna peti stare pesmi. Juretu je dober svetovalec. Ko Jure premišlja, da bi tekmeča Tinaca ubil, mu Ivaniš venomer ponavlja: »Ne ubijaj!« V čudoviti kresni noči — Šekspirjev »Sen kresne noči« menda ne pozna toliko čudes kakor Bevkova povest! — Jure odpelje Svetko iz vasi gori v planino. Ivaniš zahteva, da se pred duhovnikom poroči. Tinac organizira cel napad na gorsko kočo, ki se pa ponesreči. Jure ženo ljubosumno varuje. Ko pa sta nekoč Ivaniš in Jure odsotna, se priplazi Tinac v kočo. Zaman se Svetka brani proti nasilstvu. Tinac se krohota Juretu. Zaman svari Ivaniš: »Ne ubijaj!« Jure v slepi ljubosumnosti ubije nedolžno ženo. Ubijalec — sin ubijalčev! Izkaže se, da je Ivaniš — Matija, njegov oče!

Strmé opažamo pri branju, koliko pravljíčne snovi je še ohranjene v onih hribih. Pisatelj jo je z veliko umetnostjo združil s tragičnim dogodkom. Planinska idila poleg največje človeške strasti! Zamaknemo se pa v ta gorski svet še bolj tudi zbog jezikovnega bogastva, ko na vsaki strani srečamo novih izrazov za rastline, orodje, pohišstvo... ki so nam vobče neznan: n. pr. lepoča (lokev, kal?), gožva, medrja, napa, pečilo, močilo, konta, vihar-nik, krhlika, kačnica, prstnik, zaspančki, olesa...

S prevodom te povesti je prof. U. Urbani prvič predstavil Fr. Bevka italijanski čitajoči publiki. V uvodu (5 strani!) razlega, zakaj je prav to delo izbral kot prvo: že sam skrivnostni lik Ivanišev mora bralca potegniti za seboj in vzbuditi občudovanje poeta-pisatelja! Prevajalec sam pravi, da je Bevk zaradi ustvaritve že samo tega Ivaniša zavidanja vreden. In če pomislimo, da so celo nam nekateri izrazi novi, moramo tem bolj občudovati tudi spretnega prevajalca, ki je za vse našel v italijanščini primeren nado-destek. En primer! »Sredi kolka ... je stal pastirski stan. Ves prostor je bil ograjen s prostiči, na katere so bile z gožvo privezane raklje.« (Str. 22.) V prevodu: »Sulle falde del cocuzzulo ... sorgeva il quartiere dei pastori. Lo spazio era recintato con pali sui quali erano fermate le stanghe a mezzo di ritorte.« (57) Vedomci so v italijanščini mannari ali pa stregoni, škrajte so folletti; časih pa ni šlo: vile so pele = le 'vile' cantavano... Sicer pa se prevajalec ni ognil nobeni težkoči. — »Oj planinca, oj planinca, — oj planinca zelena!« it.: »Montagnina, o montagnina, — o verde montagnina!« je

zglede prevajanja v povest vpletenih pastirskih popevk, ki jih je pastirček Fr. B. slišal in pel v svojem planinskem rajju. J. Db.

Fran Milčinski, **Ptički brez gnezda**. Povest. Druga izdaja. 1957. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Mohorjeva knjižnica 98. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. Cena za ude: broš. 39 din, vez. 51 din.

Če katera, je zaslužila ta knjiga, da se je po 20 letih prav danes spet natisnila in dala ljudem v roke, in želel bi, da bi se ta módra knjiga čim bolj razširila, da bi jo brali, s premislekom prebirali tako stari kakor mladi. Dom in svet je že l. 1917., ko je knjiga prvič izšla v Slovenskih večernicah (71. sv.) obširno poročal o njej in poudaril njene življenjske in umetniške vrednote. Danes je Milčinskega povest morda še bolj sodobna kakor je bila tedaj, ko jo je Milčinski spisal. Če je bil že v času, ki se povest v njem godi, v poslednjem desetletju preteklega stoletja, v Ljubljani in vseh večjih mestih otroku življenjski prostor hudo omejen — kako se oddahne Jerajeva družina, ko se preseli v obrobje mesta z vrtovi in zelenjem in možnostjo za vrtno delo! — danes je še mnogo bolj: le glej, kje je v modernih velikih stavbah v sredini mesta z neštetiimi stanovanji kaj prostora, da bi otrok na soncu in zraku mogel poskočiti in žogo vreči, kaj šele brskati po gredi in »rožice« saditi in presajati. In če je že tedaj toliko otrok bilo prepuščenih samemu sebi, kaj šele danes, ko ob »nezmernih« delovnih zaslužkih — ne samo v krogu ročnih delavcev! — mož in žena garata po ves dan, da zaslužita za stanovanje, hrano in obleko! O blaženo »stoletje otroka«, blaženo stoletje »materinskih dni«!

Umetniško odlično je, kakó življenjsko resnično, živo in nazorno in ob vsej grotesknosti človeško veljavno je upodobil Milčinski tako svoje ptičke brez gnezda: drzno naivnega pokvarjenca Kocmurjevega Tončka z vlačugasto sestro mu Micko-Irmo, zbeganega izkoreninjenca Pirčevega Tinčka, ki ga mesto z mestnim očetom vred skoraj strè, in fantastičnega sanjača Jerajevega Milana, kakor tudi njihove vzorne vzgojitelje: nasilnega pijanca in lenega zajedalca Kocmurja, tip staroljubljanske barabe, z ustraševano ženo, visokospoštovanega predsednika pevskega društva »Strune« in iznajdljivega organizatorja družabnih zabav odvetniškega pisarja gospoda Jeraja z dražestno gospo soprogo, vsega spoštovanja vrednega čevljarskega mojstra in strahovalskega vzgojitelja in tepežniškega očeta gospoda Pirca, in še dolgo vrsto mladostnih »barabic«, kakor gumbe režočega Likarja, in drugih izkoriščevalcev nerazsodnih otrok, kakor »pobožnega« starca-berača, »slepca« sleparja z Milančkom, »ravnatelja ameriškega cirkusa« šparenbleka s Stan- kom. Prav tako nazorno so narisani, časih le z dvema, tremi potezicami, prijatelji mladine, predvsem Milančkova skrbnica, zvesta dekla Jera, zlata Tončkova dolenjska teta Mica, kmet na cesti z živino in Tončkom, težak v tržaškem pristanišču z Milanom, tudi odločno »prijazni« stražnik Kobilica in Jerajev modri šef dr. Šipelj; njegov izrek, da tisti, ki domovini dá vrsto dobro vzgojenih sinov in hčera, za narod in domovino več stori kakor cela vojska kričavih javnih delavcev, velja danes še bolj kot kdaj poprej.

Užitek je slediti Milčinskemu, s kako konkretnostjo, začinjeno dostikrat s karikaturo in grotesko, te svoje ljudi prikazuje, kako jasno pripoveduje